

LATVIJAS BIBLIOTĒKU NOVADPĒTNIECĪBAS DARBA ROKASGRĀMATA:

SADARBĪBAS NOZĪME KOPIENAS MANTOJUMA SAGLABĀŠANĀ

MARLĒNA KRASOVSKA, LNB DIGITĀLĀS ATTĪSTĪBAS DEPARTAMENTA REPOZITORIJA REDAKTORE

*Latvijas bibliotēku novadpētniecības konference "Kultūras mantojuma un novadpētniecības nozīme kopienu veidošanā digitālajā laikmetā".
Sigulda, 2022. gada 3. oktobris*

Rokasgrāmata publicēta **Latvijas Bibliotēku portāla jaunajā sadaļā** **NOVADPĒTNIECĪBA:** <https://www.biblioteka.lv/novadpetnieciba/>

Ilustrācijas autore: Laura Lukeviča

Katra Latvijas novada novadpētniecības krājums ir vienota nacionālā novadpētniecības krājuma daļa, tādēļ ir svarīgi, lai novadpētniecības darbs bibliotēkās tiktu veikts kvalitatīvi, ievērojot vienotus darbības principus. "Latvijas bibliotēku novadpētniecības darba rokasgrāmata" izstrādāta ar mērķi nodrošināt integrētu, mūsdienīgu un vispārpieejamu Latvijas bibliotēku novadpētniecības resursu kolekciju un pakalpojumu attīstību.

Rokasgrāmatā apskatīti nozīmīgākie bibliotēku novadpētniecības darba pamatjautājumi un skaidroti vispārēji novadpētniecības darba principi. Apjomīga izdevuma daļa veltīta novadpētniecības praktiskā darba procesiem un metodēm. Teorētiskais materiāls ir ilustrēts ar praktiskiem piemēriem.

Izdevumā izmantotie simboli:

- 🏠 – labās prakses piemēri bibliotēkās
- ❓ – atbildes uz biežāk uzdotajiem jautājumiem bibliotēku novadpētniecības darbā
- 👉 – noderīgi ieteikumi, padomi.

Lai noder un izdodas!

2015. GADS:

The screenshot shows the website 'Bibliotēku konsultatīvā centra informatīvais biļetens'. The header includes the logo of the National Library of Latvia (LNB) and the title 'Bibliotēku konsultatīvā centra informatīvais biļetens'. The issue information is 'ISSN 1691-5550' and 'Nr. 12 (2015. gada 25. februāris)'. A browser address bar shows 'dom.lnb.lv/data/obj/file/253907.pdf'. A sidebar on the left contains a table of contents. The main content area displays an article titled 'Top jauns izdevums par novadpētniecību bibliotēkās' by Marlēna Krasovska. The article text discusses the role of libraries in Latvia and the challenges of local history research.

Šajā numurā lasiet:	
Aktuāli	2
Kultūras projekts „Augstvērtīga tulkotā un oriģinālliteratūra bibliotēkās” – ieskats bibliotēku atskaitēs	3
Projekta „Tikšanās Latvijas novadu bibliotēkās” pēcgārša	5
Kultūras patēriņš un bibliotēkas	7
2014. gads Latvijas Bibliotēku portālā	12
Pasākumu cikls „Tiekamies bibliotekāru stāvā”	13
Top jauns izdevums par novadpētniecību bibliotēkās	14

Top jauns izdevums par novadpētniecību bibliotēkās

Marlēna Krasovska

Ļoti daudziem bibliotekāriem Latvijā novadpētniecība nav tikai viens no neskaitāmajiem amata pienākumiem. Tā ir sirdsdedze, mīlestības pilns veltījums dzimtajam novadam, tā ļaudīm, savai tautai un zemei.

Laika gaitā bibliotēkās tapuši unikāli novadpētniecības krājumi, kas ietver vēstures liecības par novadu, ievērojamiem novadniekiem, sociālās, ekonomiskās un kultūras dzīves sasniegumiem, paaudžu paaudzēs saglabātām tradīcijām un vērtībām.

Visā pasaulē novadpētniecības darbs kļūst arvien aktuālāks, izvirzoties par vienu no prioritārajiem publisko bibliotēku darbības virzieniem. Cilvēku interese par savu dzimtu, dzimto vietu, novada kultūrvēsturi strauji aug, palielinās pieprasījums pēc novadpētniecības resursiem un to izmantojamības rādītāji. Kas izraisījis šo interesi? Viena no galvenajām pētījumu gūtajām atziņām – tie ir identitātes meklējumi. Globalizācijas procesu ietekmē izzūdot ģeogrāfiskajām, sociālajām un kultūru robežām, vērojama arī vēsturisko un tradicionālo identitātes formu sairšana. Identitāte vairs nav iedzimta, mantota vai citādi iepriekš noteikta. Mūsdienā cilvēks atrodas mainīgā plūstošas nenoteiktības pasaulē, kura sniedz viņam daudzas individuālas izvēles brīvības, tajā skaitā savas identitātes definēšanu. Identitāte kļuvusi par katra indivīda individuālo projektu – procesu, kurā viņš meklē, veido, konstruē savu patību, izpratni par to, „kas es esmu un kādas vērtības pārstāvu”. Daudzi identitātes meklējumos atgriežas pie savām saknēm, rodot tur neizsmejamu pašatklāsmes un spēka avotu, un cilvēkam tik nepieciešamo piederības un iesakņotības izjūtu.

Veicot novadpētniecības darbu, bibliotekāri kļūst par sava novada kolektīvās atmiņas, unikalitātes un savdabības koda glabātājiem. Tādēļ svarīgi, lai novadpētniecības darbs bibliotēkās tiktu veikts profesionāli augstā kvalitātē, radoši un inovatīvi, kā arī novadpētniecības kolekcijām tiktu nodrošināta plaša pieejamība un publicitāte.

Ņemot vērā novadpētniecības darba nozīmīgumu, Bibliotēku konsultatīvajā centrā iecerēts sagatavot un izdot novadpētniecības aktuālajiem jautājumiem veltītu konsultatīvo izdevumu. Tā kā daudzi novadpētniecības teorijas un prakses jautājumi joprojām ir neskaidri vai tiek atšķirīgi traktēti, to apspriešanai aprīlī paredzēts organizēt fokusgrupu diskusijas. Fokusgrupu diskusijas tiks organizētas sadarbībā ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas pasniedzējiem, studentiem, kas bakalaura un maģistra darbu ietvaros veic pētījumus novadpētniecības laukā, kā arī novadpētniecības darba praktiķiem. Atsevišķu novadpētniecības darba problēmu izvērtēšanai tiks piesaistīti attiecīgo jomu speciālisti.

Pašlaik tiek apzināts tēmu loks, par kurām būtu nepieciešamas diskusijas. Viens no nozīmīgākajiem novadpētniecības darba vir-

2016. GADS: bibliotēku novadpētniecības darba snieguma izpēte un analīze.

SECINĀJUMI:

- Reālā situācija novadpētniecības darbā Latvijas bibliotēkās – ļoti atšķirīga. Tendence – novadpētniecības darbs NAV PRIORITĀTE.
- Neizpratne par novadpētniecības darba svarīgumu un nozīmi.
- Bija daudz bibliotēku, kurās novadpētniecības materiāli nebija katalogizēti (pārsvarā glabājās mapēs).
- Bibliotēkas, kuras vispār neveica novadpētniecības darbu.
- Tikai atsevišķās bibliotēkās novadpētniecības resursiem nodrošināta attālināta pieejamība globālajā tīmeklī.
- Problēmas novadpētniecības darbā: nepietiekama tehnoloģiskā kapacitāte, finanšu un personālresursu trūkums, digitalizācija, autortiesības u. c.
- Novadpētniecības darba zināšanu un prasmju trūkums.
- Daudz neskaidru, diskutablu novadpētniecības teorijas un prakses jautājumu.

2016. un 2017. GADS: DISKUSIJAS PAR NOVADPĒTNIECĪBAS DARBU

- Pirmā – ekspertu paneldiskusija – 2016. gada jūnijā: <https://www.biblioteka.lv/biblioteku-novadpetniecibas-ekspertu-paneldiskusija-latvijas-nacionalaja-biblioteka/> (Eksperti: Daina Pakalna, Inta Sallinene, Renāte Lenša, Ginta Zalcmāne, Gunta Grundmāne, Inese Jansone, Kristīne Pabērza, Mārtiņš Lagzdons)

Izskatītie jautājumi: novadpētniecības terminoloģija, novadpētniecības darba prioritārie virzieni, pētniecību bibliotēkās, sadarbība, lietišķie materiāli bibliotēku novadpētniecības kolekcijās, lietotāju iesaistīšana novadpētniecības kolekciju veidošanā, novadpētniecības krājumu un kolekciju popularizēšana, novadpētniecības resursu digitalizācija: nepieciešamība, iespējas, problēmas.

- Otrā – 2017. gada aprīlī: <https://www.biblioteka.lv/biblioteku-novadpetniecibas-diskusija-latvijas-nacionalaja-biblioteka-2017-gada-5-aprili-articleitem-41762/>

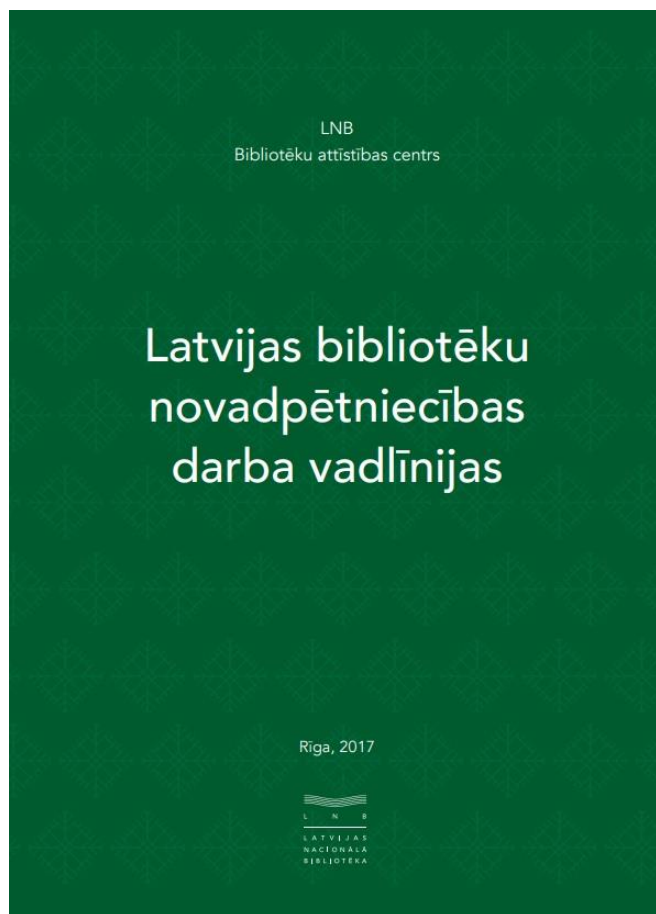
Izskatītie jautājumi: novadnieku atlases kritēriji, novadpētniecības materiālu vērtības noteikšana, pieejamības politika, ideoloģiskie materiāli novadpētniecības krājumos, sadarbība, bibliotekārs – sadarbības iniciators un novadpētniecības resursu koordinators savā novada, inovatīvi novadpētniecības krājuma popularizēšanas veidi, Tīmekļa 2.0. iniciatīvas novadpētniecības darbā u.c.

KĀ ARĪ

!!! Latvijas bibliotēku novadpētniecības darba vadlīniju projekta apspriešana.

2017. GADS: IZNĀK "LATVIJAS BIBLIOTĒKU NOVADPĒTNIECĪBAS DARBA VADLĪNIJAS"

[HTTPS://DOM.LNDB.LV/DATA/OBJ/FILE/2963519.PDF](https://dom.lnldb.lv/data/obj/file/2963519.pdf)

- **Novadpētniecība — prioritārs bibliotēku darba virziens!**
- Uzsvērta bibliotēkas nozīmīgā loma novadpētniecībā.
- Apskatīta bibliotēku novadpētniecības darba plānošana, saturs un nozīmīgākie virzieni.
- Iezīmētas nākotnes perspektīvas - bibliotēku sadarbība novadpētniecībā valstiskā līmenī, vienota nacionālā novadpētniecības krājuma izveide.

Vadlīnijas tika izstrādātas LNB BAC, sastādītāja – Marlēna Krasovska, konsultante un redaktore – Jana Dreimane. Vadlīniju izdevuma redkolēģija: Daina Pakalna, Inta Sallinene, Baiba Mūze.

LATVIJAS BIBLIOTĒKU NOVADPĒTNIECĪBAS DARBA VADLĪNIJAS: SADARBĪBA, PARTNERĪBA, KOORDINĀCIJA

Sadarbība, partnerība, koordinācija

3. Bibliotēkas novadpētniecības darba priekšnoteikumi ir sadarbība, partnerība un koordinācija. Pirms novadpētniecības darba uzsākšanas apzināmas visas novada institūcijas, valsts iestādes un struktūras (bibliotēkas, arhīvi, muzeji, kultūras un izglītības iestādes utt.), nevalstiskās organizācijas, privātpersonas (ievērojami novadnieki, individuāli novadpētnieki u.c.) un citi, kas darbojas novadpētniecībā vai ar to saistītā nozarē (izglītība, tūrisms utt.), glabā vai izmanto novadpētniecības resursus. Nepieciešams noteikt bibliotēkas vietu un lomu kopējā novadpētniecības institūciju un pētnieku sadarbības tīklā, novēršot resursu un pakalpojumu dublēšanos un veicinot sinerģiju kopējas vīzijas un stratēģijas ietvaros.

BIBLIOTĒKU NOVADPĒTNIECĪBA 2017-2022: UZPLAUKUMS!!!

- **Novadpētniecība Latvijas publiskajās bibliotēkās nostiprinājusies kā viena no bibliotēku darba prioritātēm.**
- Notiek aktīva novadpētniecības resursu veidošana – aktivizējot sadarbību, iesaistot iedzīvotājus, piedaloties projektu konkursos, sagatavojot jaunas novadpētniecības publikācijas, izdevumus, videomateriālus un pat filmas, digitalizējot, veidojot datubāzes, digitālās izstādes, kolekcijas un citus elektroniskos resursus, attīstot novadpētniecības resursu krātuves, dokumentējot novada dzīvi.
- Attālinātas piekļuves nodrošināšana novadpētniecības informācijas resursiem.
- Digitālo novadpētniecības resursu un attālināto pakalpojumu attīstība.
- Notiek aktīva novadpētniecības resursu popularizēšana.
- Utt. (vairāk skat. *Pārskata ziņojumi par Latvijas bibliotēkām* un sīkāk arī: *BAC sagatavotajos publisko bibliotēku darba gada apskatos*: piem. PUBLISKO BIBLIOTĒKU APAĻĀ GALDA DISKUSIJAS PAR DARBU 2020. GADĀ <https://dom.lndb.lv/data/obj/911777.html> u.c.)

2018.-2022. GADS: DARBS PIE LATVIJAS BIBLIOTĒKU NOVADPĒTNIECĪBAS DARBA ROKASGRĀMATAS:

- Aptaujas bibliotēkās: 2018. gads (par Latvijas bibliotēku novadpētniecības darba problēmām un attīstības vajadzībām) un 2020. gads (par dažādiem diskutabliem novadpētniecības darba aspektiem).
- Bibliotēku novadpētniecības darba rokasgrāmatas izstrādes darba grupa: piedalījās aptuveni 50 bibliotēku novadp. darba praktiķi.
- Ekspertu piesaiste: LNB Pētniecības un interpretācijas centra vadošais pētnieks **Mārtiņš Mintauris**, *Tieto Latvia* funkcionālā konsultante **Aiga Grēniņa**, LNB Bibliogrāfijas institūta UDK eksperte **Rīta Legzdaine**.
- Tīmekļa izdevuma “Ievads bibliotēku novadpētniecībā” darba grupa:

Sastādītāja: Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre* **Marlēna Krasovska**

Galvenā redaktore, konsultante: Latvijas Nacionālās bibliotēkas Pētniecības un interpretācijas centra vadošā pētniece **Jana Dreimane**

Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas vadītāja **Daina Pakalna**

Jelgavas pilsētas bibliotēkas Informācijas nodaļas vadītāja, Latvijas Bibliotekāru biedrības Novadpētniecības sekcijas vadītāja* **Baiba Īvāne**

Kuldīgas Galvenās bibliotēkas vadītājas vietniece metodiskajā darbā **Gunta Grundmane**

Valmieras bibliotēkas Pieaugušo apkalpošanas nodaļas vecākā bibliotekāre **Agita Lapsa**

Paldies ikvienam, kurš iesaistījās rokasgrāmatas tapšanā!

SADARBĪBAS MĒRĶI UN IEGUVUMI NOVADPĒTNIECĪBĀ:

- Izvairīties no resursu un pakalpojumu dublēšanas, koordinējot mērķus un uzdevumus un veidojot kopīgu novada/reģiona/ valsts mēroga novadpētniecības stratēģiju un vienotu sadarbības sistēmu
→ resursu integrācija, izmaksu samazināšana, uzlaboti pakalpojumi
- Attīstīt kolekcijas un pakalpojumus, kas papildina viens otru
- Sekmēt vienota novada/reģiona/valsts mēroga novadpētniecības krājuma veidošanu
- Uzlabot novadpētniecības resursu publisko pieejamību un pakalpojumu klāstu
- Pieredzes apmaiņa, labākās prakses izplatīšana, katras nozares unikālā kompetence jeb īpašās profesionālās zināšanas (vēsturnieki, etnogrāfi, arheologi, valodnieki u.c.)

HOLISTISKĀ PIEEJA – 21. GADSIMTA AKTUALITĀTE INFORMĀCIJAS PĀRVALDĪBĀ

- **Mērķis visiem novadpētniecības darbā iesaistītajiem ir viens** – vākt un saglabāt savas kopienas, novada, reģiona vai valsts kultūras mantojumu un vēsturisko atmiņu.
- **Digitālā vide - iespēja visiem krājumiem saplūst vienā neatkarīgi no to fiziskās atrašanās vietas.**
- **Sadarbībai nepieciešama vienota stratēģija.**
- **Jaunizveidotā Latvijas nacionālā kultūras mantojuma digitālā telpa - Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka (<https://lndb.lv/>) – vai tajā izdosies integrēt publisko bibliotēku novadpētniecības krājumus?**

BIBLIOTĒKU SADARBĪBA NOVADPĒTNIECĪBĀ: KĀ APVIENOT KRĀJUMUS?

- Latvijas bibliotēku novadpētniecības krājumi ir sadrumstaloti.
- Vairākkārt izskanējusi nepieciešamība nodrošināt iespēju piekļūt visu Latvijas bibliotēku novadpētniecības resursiem no viena pieejas punkta tīmeklī.
- Izskanējušās idejas: vienota virtuālā platforma - vienotais resursu agregators - vienota vārteja uz digitalizētajiem novadpētniecības resursiem - vienota datubāzu sistēma?
- Nodrošinātu ne tikai ērtu materiālu meklēšanu, bet arī resursu ilgtspēju – glabāšanu, saglabāšanu un pieejamību. Atrisinātu problēmas, kas saistās ar lielu apjomu datu glabāšanu. Novērstu darbu dublēšanu.

Lai radītu integrētu, mūsdienīgu un vispārpieejamu novadpētniecības resursu sistēmu, ir jāturpina meklēt risinājumi novadpētniecības resursu apvienošanai!!!

Paldies!